

CRTAČKE TEHNIKE

Lekšić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:320925>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

CRTAČKE TEHNIKE

PETRA LEKŠIĆ

Split, 2023.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski sveučilišni studij

Crtanje s praktikumom

CRTAČKE TEHNIKE

Studentica:

Petra Lekšić

Mentorica:

izv. prof. art. Tatjana Ravlić

Split, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Crtež	2
2.1. O crtežu	2
2.2. Elementi crteža	3
2.2.1. Linija	3
2.2.2. Tekstura	5
2.2.3. Ton	6
2.2.4. Točka	7
2.2.5. Ploha	7
2.2.6. Boja	8
3. Crtačke tehnike	10
3.1. Suhe crtačke tehnike	10
3.1.1. Olovka	11
3.1.2. Kreda	12
3.1.3. Ugljen	12
3.1.4. Kemijska olovka	14
3.2. Mokre crtačke tehnike	14
3.2.1. Flomaster	14
3.2.2. Tuš	15
4. Crtež u renesansi	18
5. Crtež u suvremenoj umjetnosti	21
6. Likovno stvaralaštvo	24
6.1. Razvoj likovnog stvaralaštva	26
6.2. Dobrobit likovnog stvaralaštva	27
7. Zaključak	29

8. Literatura	30
Sažetak	31
<i>Abstract</i>	32
9. POPIS SLIKA	33

1. Uvod

Temeljni su predmet ovog rada crtačke tehnike. Naime, od samog djetinjstva dijete uživa u likovnom izražavanju. Ujedno, od ranog djetinjstva djeca se koriste i različitim likovnom materijalima. Dijete ne samo da oduševljava proces rada nego i pokreti, materijali i percepcija. Svako dijete likovnim stvaralaštvom zapravo zadovoljava svoju unutarnju potrebnu za izražavanjem. Može se reći kako dijete upravo u predškolskoj dobi u likovnom izražavanju istražuje samog sebe, odnosno okolinu koja ga okružuje, stoga već u razdoblju vrtića dijete koristi različite crtačke tehnike.

Riječ je o tehnikama koje su naziv dobile po materijalu, odnosno sredstvu koje se koristi. Djeca se koriste mokrim i suhim crtačkim tehnikama. Ovdje se konkretno pod mokrim crtačkim tehnikama smatraju flomasteri i tuš, dok se pod suhim crtačkim tehnikama podrazumijevaju olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka. Temeljni je cilj ovog rada prikazati upotrebu navedenih crtačkih tehnika i istražiti koje se to crtačke tehnike najčešće upotrebljavaju u vrtićima, odnosno koje crtačke tehnike djeca najviše vole.

Rad se sastoji od sedam poglavlja. U uvodnom dijelu rada pojašnjeni su predmet i cilj rada, struktura rada. Drugo poglavlje odnosi se na detalje o crtežu, gdje se prikazuju osnovne stavke o crtežu i elementi crteža s naglaskom na liniju, teksturu, ton, točku, plohu i boje. Treće poglavlje prikazuje suhe i mokre crtačke tehnike. Predstavljaju se suhe crtačke tehnike: olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka. Što se tiče mokrih crtačkih tehnika, predstavljaju se flomaster i tuš. Četvrto poglavlje prikazuje upotrebu crtačkih tehnika u području renesanse, dok peto poglavlje prikazuje crtež u području suvremene umjetnosti. Šesto poglavlje prikazuje likovno stvaralaštvo, njegov razvoj i njegovu dobrobit. Na kraju rada nalazi se zaključak.

2. Crtež

Likovna umjetnost posebna je duhovno-materijalna čovjekova djelatnost. Likovna umjetnost predstavlja posebnu vrstu spoznaje i poseban oblik komunikacije među ljudima (Kuščević, 2015). Likovni umjetnici stoga doživljavaju svijet oko sebe, promatraju odnose među ljudima, među stvarima, uočavaju pojave koje se javljaju u prirodi i drugo (Petrač, 2015). Već od samog početka čovječanstva tumači se kako je crtež promatran kao jedna univerzalna vrsta izražavanja u području likovne umjetnosti. O samoj važnosti crteža govori i činjenica kako čovjek prije nego li počne pisati, on zapravo crta. Nastavak se rada usmjerava na detaljizaciju stavki o crtežu, odnosno o plohi.

2.1. O crtežu

U početku su ljudi najprije oštrim predmetima vršili urezivanje likova životinja, odnosno ljudi, kako po stijenama tako i po glini. Kasnije su navedenima pridodali boju. Uglavnom su navedeni crteži imali određenu dekorativnu svrhu. S protekom vremena jasno je kako je i crtanje napredovalo. Napredak se mogao ogledati u motivima, materijalima i crtačkim tehnikama. Tumači se kako je crtež kao takav zapravo temelj kreativnog oblikovanja u području umjetnosti. Isto tako, smatra se neizbježnom stavkom u brojnim drugim djelatnostima kao što je primjerice industrija, obrt i slično.

Materijali koji su se najprije koristili u svrhu crtanja podrazumijevali bi komadić rude koji bi se potom pritiskom na kamen, pločice ili pak papirus, ostavljao određen trag. Napredovanjem čovječanstva došlo je najprije su uporabe ugljena koji se dobiva sagorijevanjem drva. Potom je došlo do korištenja ptičjeg pera, kista ali i flomastera (Bodulić, 1982).

Crtež predstavlja poseban grafički prikaz određenog oblika na nekoj površini, odnosno kao slika predmeta ili pak pojava koja je napravljena pomoću određenog crtačkog materijala ili pak drugog pribora. Tumači se kako se oblici u crtežu konkretno prikazuju linijom, odnosno crtom, obrisom ili mrljom. Crtež predstavlja likovnu formu koja se kao takva oslanja zapravo na stvaranje određenih linija, tonova i oblika kako bi došlo do kreacije slike ili ilustracije.

Crtež se definira kao svestrana forma izražavanja koja se kao takva koristi u području različitih umjetničkih disciplina, ali isto tako i u svakodnevnom životu. Neovisno o tehnici ili stilu koji se odabere, crtež konkretno omogućuje prenošenje ideja, osjećaja ili vizualnih koncepta na papir ili na neku drugu površinu.

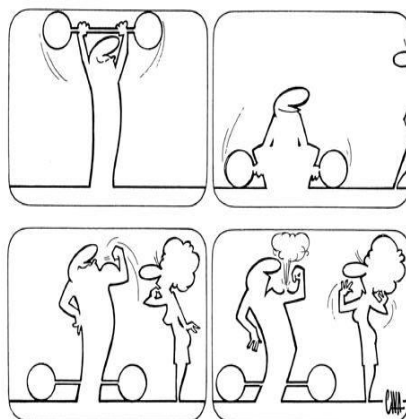
2.2. Elementi crteža

U nastavku rada usmjerit ćemo se prema prikazu temeljnih elemenata crteža.

2.2.1. Linija

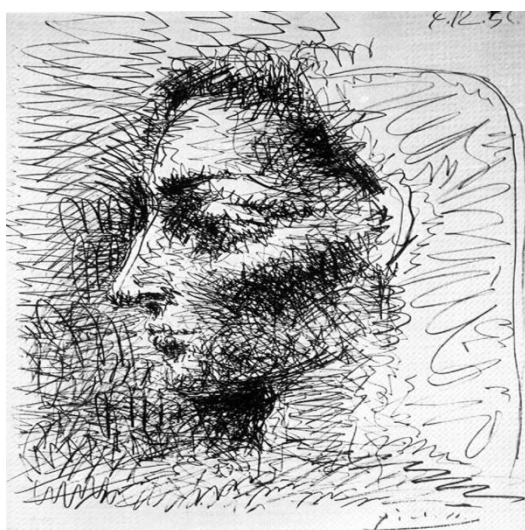
Linija, odnosno crta, predstavlja konkretno trag koje neko određeno sredstvo za pisanje ostavlja na podlozi, odnosno na plohi. Može se istaknuti kako je upravo ta crta osnovni likovni element svakog crteža (Jakubin, 1999). Isto tako, naglašava se kako se granica, koja je između dvije boje, također doživljava kao linija. Ovako je ona temeljno izražajno sredstvo crteža, ali isto tako i jedno od temeljnih izražajnih sredstava općenito u području slikarstva, arhitekture i skulpture. Kada se definira linija, odnosno crta, može se reći kako navedena predstavlja određenu imaginarnu granicu koja kao takva dijeli dvije plohe. Isto tako, crta predstavlja dužinu bez širine. Ona nastaje kao takva gibanjem ili sužavanjem samih polja. Crta stoga označava točku kretanja na plohi ili prostoru (Jakubin, 1999).

Linija konkretno ima tri uloge. Prva je uloga obrisna, odnosno konturna linija, a navedena opisuje oblik izvana i kao takva odvaja ga od samog ostatka plohe (slika 1).

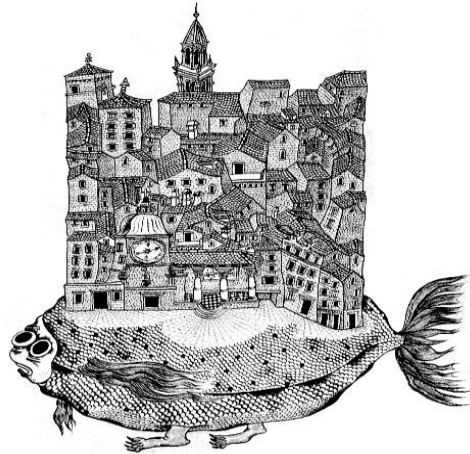
Slika 1. La linea: lik načinjen obrisnom linijom
Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/crta.htm>

Što se tiče strukturne linije ili pak linije ispune, navedena opisuje konkretno građu nekog oblika čime se gradi oblik iznutra pa se samim time navedena naziva gradbenom linijom, odnosno linijom ispune; nema obrisne linije koja lik gradi izvana.

Slika 2. P. Picasso: Crtež načinjen strukturalnim crtama
Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/images/picasso1.JPG>

Tu je i teksturna linija, a navedena opisuje karakter površine, tj. teksturu (Jakubin, 1999).

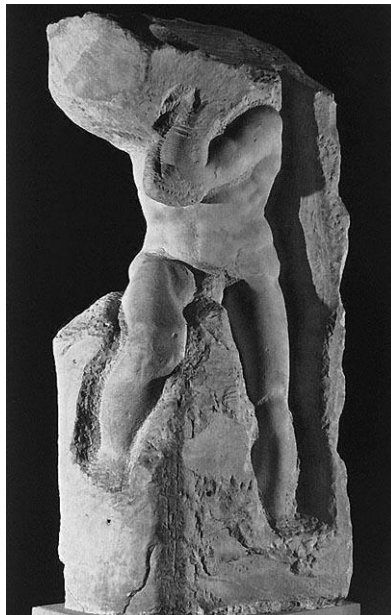

Slika 3. H. Šercar: teksturirani crtež

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/crta.htm>

2.2.2. Tekstura

Tekstura se u likovnom rječniku konkretno odnosi na karakter površine, neovisno radi li se o prirodnoj ili likovno obrađenoj. Osnovne su teksturalne vrijednosti glatka i hrapava struktura. Svaka od njih može biti sjajna ili pak nesjajna, tj. mat. Osim golim okom, tekstura se ujedno doživljava i dodirom pa samim time navedena izaziva haptički ili taktilni doživljaj.

Slika 4. Michelangelo Buonarroti: „Robovi“

Izvor: <https://www.myartprints.cz/a/michelangelo-buonarroti/the-atlas-slave.html>

Prilikom obrade kamena uočava se kako zapravo dolazi gotovo do apstrakcije usred renesanse čime se pokušava kamenu ostvariti što je moguće više njegova izvornog karaktera.

2.2.3. Ton

Kada se govori o tonu, tumači se kako je upravo boja glavna u slikarstvu, a svjetlo kao takvo služi boji, tj. ono stupnjuje bojine nijanse i to od osi svijetlih do osi tamnih dionica. Što se tiče sjenčanja, govori se o tehnici mijenjanja određenih tonskih vrijednosti na papiru i to kako bi se mogla prikazati konkretna sjena samog materijala, ali jednako tako i kako bi se mogle postaviti sjene. Ovdje se posebna pažnja pruža području koje se odnosi na, primjerice, reflektiranu svjetlost i sjene, odnosno svjetla što sve u konačnici može rezultirati vrlo realističkim prikazom (Despot, 1966).

Slika 5. Aleksandar Rodčenko: „Ulica“

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/ploha.htm>

Prikazana se fotografija bavi dvodimenzionalnošću ploha koje sačinjavaju sjene.

2.2.4. Točka

U grafičkom smislu, točka je najmanji grafički znak. Isto tako, tumači se kako je točka i osnovna likovna, odnosno optička vrijednost. Točkom se tako može, primjerice, graditi, može se isto tako i varirati, odnosno moguće je međusobno kombinirati. Točka se kao takva može nizati vodoravno, može se nizati okomito, dijagonalno ili pak križno. Točke se mogu raspoređivati na pravilan ili na nepravilan način (Jakubin, 1999).

Slika 6. Camille Pissarro: „Sajam svinja“, 1886.

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/tocka.htm>

Na crtežu se jasno vide prašinate nakupine točaka zgušnjavanjem i bez obrisa formiraju likove ljudi i životinja. Pomoću gušćih i rjeđih nakupina dočaran je i izvor svjetlosti, odnosno zaobljenosti likova.

2.2.5. Ploha

Ploha je područje dvodimenzionalne stvarnosti. Tumači se kao element koji konkretno ima svoju dužinu, odnosno element koji ima svoju širinu. U području slikarstva tumači se kako je ploha ravnina po kojoj se slika ili crta. Plohe se mogu podijeliti na samostalne i nesamostalne.

Ako se radi o samostalnim ploham, tada se tumači kako je riječ o onim ploham koje samostalno stoje u prostoru i samim time ne zatvaraju neki lik. S druge strane, funkcionalne plohe su one koje zatvaraju određeni volumen (Jakubin, 1999). Ploha isto tako ima i svoj karakter pa ona može biti ravna, svijetla, tamna, uglata, oštih ili pak mekih bridova (Jakubin, 1999).

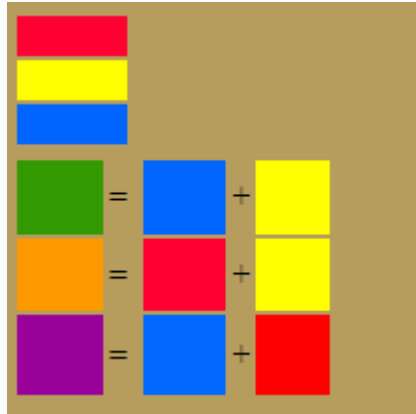

Slika 7. Joan Miró: „Slobodni oblici na plohi“

<http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/ploha.htm>

2.2.6. Boja

Boje se dijele na primarne, sekundarne i tercijarne. Primarne su boje crvena, žuta i plava. Njihovim miješanjem dobivaju se sekundarne boje, odnosno zelena, narančasta i ljubičasta. Tercijarne će boje nastati miješanjem osnovne boje s jednom sekundarnom i to u različitim omjerima (Jakubin, 1999).

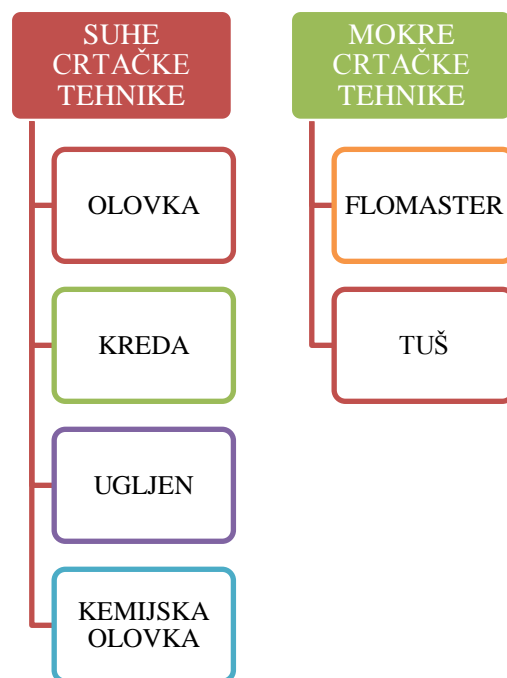

Slika 8. Boja

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/boja.htm>

3. Crtačke tehnike

Pri definiranju crtačkih tehnika tumači se kako su svoj naziv dobile konkretno prema materijalu, odnosno prema sredstvu kojim se crtač služi. Da bismo mogli vješto rukovati s crtačkim sredstvima, jasno je kako je na početku vrlo bitno raditi jednu vježbu za svaku pojedinu tehniku. Ako bi se pak usmjerilo prema kategorizaciji crtačkih tehnika, tada je moguće podjelu izvesti na suhe i mokre crtačke tehnike, što je vidljivo na sljedećem slikovnom prikazu.

Slika 1. Podjela crtačkih tehnika

U nastavku rada usmjerit ćemo se prema opisu svake od navedenih tehnika.

3.1. Suhe crtačke tehnike

Kao što je već u uvodnom dijelu navedeno, suhe crtačke tehnike obuhvaćaju olovku, kredu, ugljen i kemijsku olovku (Balić Šimrak, 2011).

3.1.1. Olovka

Olovka predstavlja posebno crtačko sredstvo koje omogućuje izrazito širok raspon izraza linijom (Tanay, 1990: 47). Što se tiče olovki, ovdje je moguće razlikovati tri osnovne vrste olovaka. Radi se zapravo o tvrdim, srednje tvrdim i o mekanim olovkama. Konkretno, kada se govori o tvrdoći olovaka, tj. njihovoj mekoći, naglašava se kako se ista postiže konkretnim omjerom smjese grafita, odnosno gline. To bi ujedno značilo da je mekanija olovka ona olovka koja ostavlja masniji trag koji je isto tako tamniji. Upravo ta olovka ima više grafita. S druge strane, tvrđa olovka je olovka koja će ostaviti svjetliji trag, tj. navedena olovka ima više gline. Što se tiče konkretne tvrdoće, ona se na olovkama označava slovom H. Tvrde se olovke najčešće koriste u području geometrijskih, tehničkih i arhitektonskih crteža. S obzirom na tvrdoću, naglašava se kako se prilikom rada s takvim olovkama nužno mora voditi računa o pritisku olovke na papir. Taj pritisak ne smije biti niti prejak niti preslab. Naime, ako je pritisak prejak, tada može doći do oštećenja papira, dok, s druge strane, ako je pritisak preslab, tada je crtež zapravo bljedunjav (Jakubin, 1999).

Slika 9. Jean-Auguste-Dominique Ingres – crtež olovkom

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/olovka.htm>

Što se tiče mekanih vrsta olovaka, one se označavaju slovom B. Smatraju se pogodnijim za crtanje. Isto tako, ističe se kako su mekane olovke one olovke koje pružaju bogatiji likovni izraz s obzirom na to da kod navedenih olovaka postoji mogućnost koja se odnosi na varijaciju tankih i debelih linija, odnosno toniranje, sjenčanje i ostalo (Jakubin, 1999). Podloga za crtanje olovkom može biti od različitih vrsta papira. Poznavanje pojedinih vrsta olovaka i papira vrlo je bitno prilikom korištenja s obzirom na to da navedene imaju različite mogućnosti i različite likovno-tehničke karakteristike (Jakubin, 1999).

3.1.2. Kreda

Sljedeća je crtačka tehnika kreda. Riječ je o crtačkoj tehnici koja povezuje olovku i ugljen. Krede se najčešće proizvode u obliku štapića. Navedeni se štapići mogu razlikovati prema svom obliku, ali i prema svojoj tvrdoći, tako da je i ovdje moguće razlikovati srednje, odnosno mekane stupnjeve tvrdoće. Isto tako, krede se mogu proizvoditi u različitim bojama. Svakako, ovdje je potrebno istaknuti kako se najkorištenijom smatraju krede koje su bijele boje, smeđe krede, crne krede i crvene krede (Himmelrajh, 1959).

Temeljna se karakteristika kreda odnosi na to što navedene upravo slijedom svoje tvrdoće pružaju mogućnost korištenja za crtanje vrškom, odnosno u slučaju kada je navedena plošno polegnuta. Upravo se ovako omogućuje čitav splet grafičkih vrijednosti, odnosno čitav splet tonskih gradijacija linije i plohe. Kreda je crtačka tehnika koja se može lagano razmazivati po papiru, čime dolazi do kreiranja nijansi između svjetla i tame. Naglašava se kako se crtež na kraju mora zapravo fiksirati tekućim fiksativom i to upravo zbog prašnjave strukture kreda (Jakubin, 1999).

3.1.3. Ugljen

Treća je crtačka tehnika ugljen. Ugljen predstavlja prije svega jedan od najstarijih crtačkih materijala (Peić, 1990: 13). Ovdje se radi o crtačkoj tehnici čija je temeljna karakteristika njezina mekoća. Naime, mekoća se u radovima očitava prema svojoj velikoj mekoći i prema prašnjavim tonovima.

To bi značilo da ugljen zapravo omogućuje crtanje različitim debljinama i različitim intenzitetom. Navedena stavka u ovisnosti je od položaja ruke crtača.

Ugljen je prašnasta tehnika. Za crtanje se koristimo slikarskim drvenim ugljenom u štapićima. Kao podloga za crtanje ugljenom koristi se hrapavi papir, najčešće tzv. pakpapir ili natron papir.

Od štapića otkinemo manji komad koji držimo položeno ili koso u odnosu na podlogu. Ugljenom možemo dobivati plohe i crte. Ugljen brišemo krpicom ili posebnom mekanom gumicom.

Nakon završetka, rad obavezno moramo zaštititi - fiksirati -posebnim fiksativom ili lakom za kosu.

Ugljen se može kombinirati s bijelom kredom. Slikajući jednom tehnikom preko druge, kreda se ugljenom zatamnjuje a ugljen se kredom posvjetljuje.

Slika 10. Način rada ugljenom

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/images32/ugljen.jpg>

Kada se govori o prirodnom ugljenu, potrebno je istaknuti kako se isti dobiva od vrbinih, lipinih, odnosno ljeskovih štapića i kako se oni smatraju zapravo najboljima. Isto tako, postoji još i prešani, tj. sintetski crtački ugljen. Navedeni se dobiva industrijskim postupkom i smatra se nešto lošijim od prirodnog. Što se tiče drvenog ugljena, on je mekaniji i prašnjaviji. Lako se skida s podloge pa je samim time crteže nužno fiksirati tekućim fiksativom. Što se tiče sintetskog ugljena, ovdje nije potrebno fiksiranje s obzirom na to da je navedeni tvrdi pa sukladno tome i jače prijanja uz sam papir, no fiksiranje se i ovdje smatra preporučljivim. Što se tiče podloge za crtanje koja se koristi kod navedene tehnike, naglasak je na hrapavijem papiru (Jakubin, 1999).

3.1.4. Kemijska olovka

Posljednja suha crtačka tehnika koja će se prikazati je kemijska olovka. Kemijska olovka označava tehniku koja ostavlja tanak i jednoličan trag. Jačina pritiska o podlogu u varijaciji postiže različite linije, odnosno navedenim se može sjenčati i tako se mogu postizati različite tonske vrijednosti.

Upravo ovako dolazi do ostvarenja privida plastičnosti oblika. Kemijske se olovke proizvode u različitim bojama, a najčešće se koriste upravo crne s obzirom na likovno-grafički odnos. Pri korištenju kemijske olovke najčešće se koristi glatki papir za crtanje (Jakubin, 1999).

3.2. Mokre crtačke tehnike

U nastavku rada usmjerit ćemo se prema mokrim crtačkim tehnikama - flomasterima i tušu za crtanje.

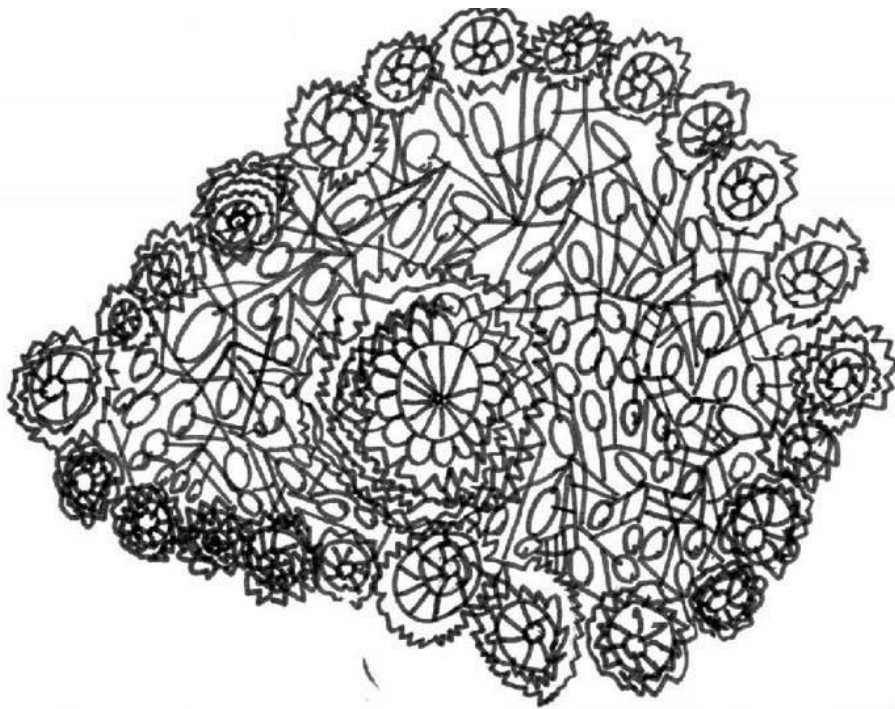
3.2.1. Flomaster

Flomasteri predstavljaju mokru crtačku tehniku, a proizvode se u različitim debljinama i u različitim bojama. Naglašava se kako je crta s flomasterom zapravo crta koja je jednake debljine i koja zapravo nije u ovisnosti od pritiska same ruke na papir, stoga se pri crtanju koriste različiti flomasteri, odnosno flomasteri koji su različite debljine.

Ako se radi o širokim ili plakatnim flomasterima, oni se smatraju vrlo pogodnim flomasterima za ispunjavanje + ploha, odnosno za ispunjavanje većih plakata. Isto tako, moguće je ovdje razlikovati i dvije različite vrste flomastera, a radi se o vodotopivima i vodootpornima. Linije koje su povučene na papiru linije su koje nije moguće brisati.

Nakon upotrebe flomastera navedeni se moraju odmah zatvoriti s obzirom na to da se brzo suše. Oni nisu postojani na svjetlosti, pa zbog toga crtež u vrlo krakom vremenu može izbljediti. Upravo je zbog toga poželjno crteže držati u mapu i to između dva lista papira.

Kad se crta flomasterima, koriste se najčešće glatki papiri (Jakubin, 1999).

Slika 11. Crtež flomasterom – Čipka

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/flomaster.htm>

3.2.2. Tuš

Jedna je od mokrih crtačkih tehnika i tuš-pero. Naime, ovdje se govori o posebnoj crtačkoj tehnici u kojoj se koristi pero, odnosno crtačka tehnika izvedena metalnim perom ili perom ptičjeg podrijetla. Ovdje je vrlo istaknuto područje elastičnosti koje kao takvo reagira konkretno na pritisak ruke, pa time pruža veći raspon same crte.

Ako se pero manje pritisne uz sam papir, tada je jasno kako će isto ostaviti tanju crtu. Ako se, primjerice, pero pritisne jače uz papir navedeno će iza sebe ostaviti deblju crtu. Tuš-pero vrlo je korištena tehnika s obzirom na to da je pero lagano te klizi po papiru i tako tjera zapravo ruku da crta. Što se tiče grafičke zanimljivosti i bogatstva, tumači se kako je moguća uporaba točkica, crta pa čak i mrlja. Pri crtanju se najčešće koristi crni tuš (Jakubin, 1999).

Slika 12. Rembrandt Harmen van Rijn: „Juditin sluga stavlja Holofernovu glavu u vreću“, oko 1632-34., tuš-pero

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/tuspero.htm>

Osim tuš-pera, tu je i tuš-drvce. Temeljna karakteristika trske ili drvca ogleda se u krutosti. Navedena kao takva pruža vrlo karakterističan likovni zvuk koji je specifičan trski. Ovako se dobivaju vrlo čisti, snažni, čvrsti i grubi potezi. S obzirom na to da drvce na sebi ne zadržava dugo tekućinu kojom se crta, navedeni su potezi zapravo vrlo kratki i snažni. Isto tako, trsku je potrebno istanjiti, a potom i koso zarezati. Vrh se umače u tekućinu kojom se potom crta. Kao podloga za crtanje koristi se glatki ili pak manje hrapavi papir (Jakubin, 1999).

Slika 13. Vincent Van Gogh: „Čempresi u zvjezdanoj noći”, 1889. – tuš-drvice

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/drvce.htm>

Još jedna od tehnika je tuš-kist. Naime, kist predstavlja crtački, odnosno slikarski pribor koji kao svojim karakteristikama pruža vrlo jedinstven i vrlo specifičan likovno-vizualni izraz. Naime, kist koji se umoči u tuš kist je pomoću kojeg se mogu vrlo jako izvlačiti tanke ili se pak mogu crtati deblje linije, a sve u ovisnosti od pritiska ruke na kist ili na podlogu. Temeljne karakteristike crtanja kistom podrazumijevaju kombiniranje razno raznih linearnih i plošnih vrijednosti (Jakubin, 1999).

4. Crtež u renesansi

Jedan od najpriznatijih umjetnika u renesansi- Leonardo da Vinci - bio je poznat po svojim bilježnicama u kojima je konkretno izrađivao crteže koji su se odnosili na znanost i o izumu. Isto tako, vodio je dnevnike koji su bili prepuni malih skica i vrlo detaljnih crteža u kojima su bile sve vrste stvari koje su mu konkretno privlačile pažnju. Da Vinci je proizvodio vrlo guste, odnosno mekane prijelaze između svjetla i tame. S obzirom na to da je bio ljevoruk, njegove su se dijagonale kretale od donje desne strane prema gornjoj lijevoj strani. Uočava se kako njihova pravilnost oponaša liniju sušenja (Landrus, 2009).

Kada se govori o njegovu najranijem datiranom crtežu, tada se govori o crtežu pod nazivom „Pejzaž doline Arno“ iz godine 1473. Navedeni crtež prikazuje vrlo detaljno rijeku, planine i dvorac Montelupo, kao i obradiva zemljišta iza navedenog.

Slika 14. Pejzaž doline Arno

Izvor: <https://news.artnet.com/art-world/leonardo-da-vinci-drawing-hometown-592118>

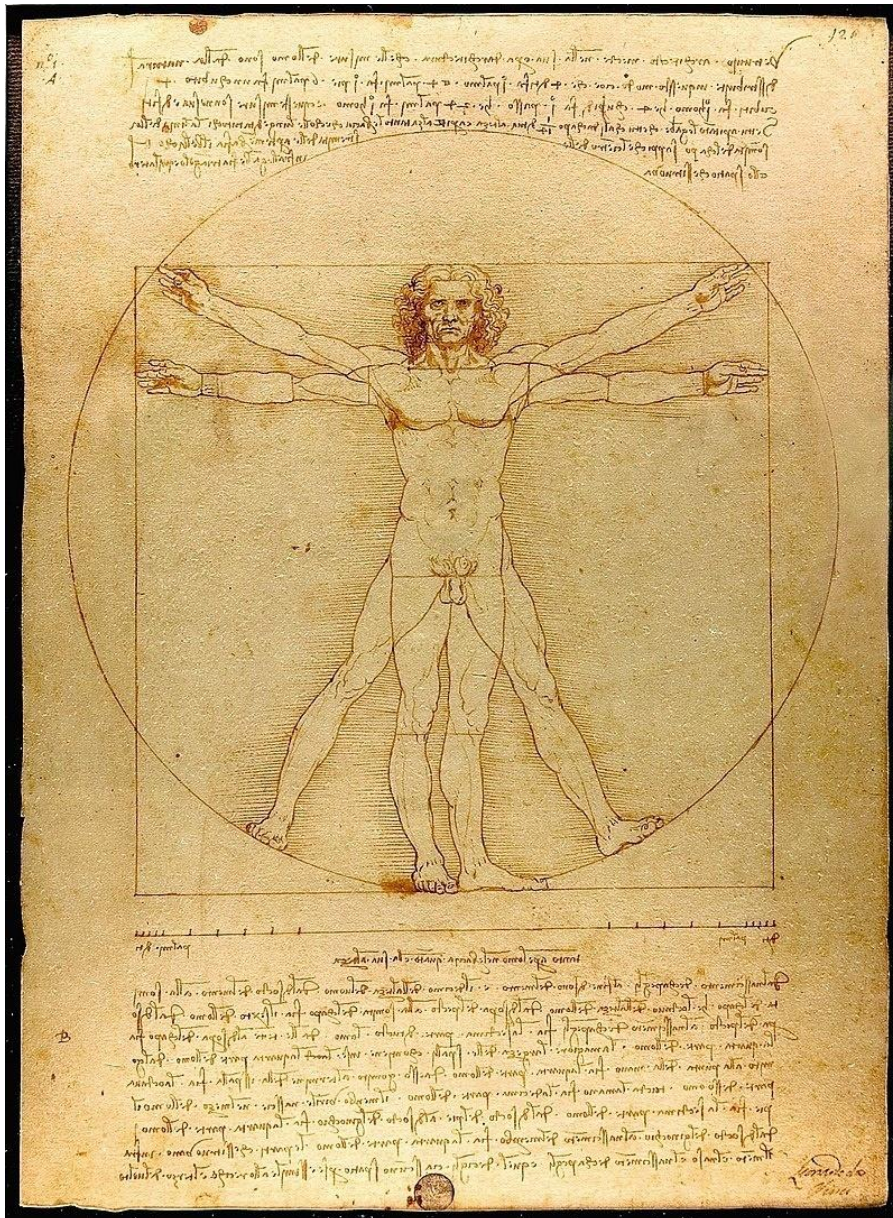
Još jedan od poznatijih crteža svakako je crtež iz godine 1487. - „Vitruvijev čovjek“. Ovaj crtež predstavlja mušku figuru koja stoji u dvama različitim položajima unutar kvadrata i kruga, istražujući odnos između ljudskog tijela i geometrije.

Crtež je napravljen oko 1490. godine i predstavlja jedan od najpoznatijih simbola renesanse, kao i istraživanja ljudskog tijela i proporcija. Da Vinci je koristio ovaj crtež da ilustrira Vitruvijevu teoriju - da ljudsko tijelo posjeduje savršene proporcije koje ga čine harmoničnim i idealnim.

Glavne karakteristike crteža „Vitruvijevog čovjeka" uključuju:

1. **Dva položaja:** Crtež prikazuje istu ljudsku figuru u dva položaja - jednog s raširenim rukama i nogama unutar kvadrata, a drugog s raširenim rukama i nogama unutar kruga.
2. **Proporcije:** Da Vinci je istraživao idealne proporcije ljudskog tijela, s posebnim naglaskom na omjerima između različitih dijelova tijela, kao što su dužina ruke u odnosu na visinu ili razmak između očiju u odnosu na širinu glave.
3. **Geometrija:** Kvadrat i krug predstavljaju dva osnovna geometrijska oblika, simbolizirajući odnos između ljudskog tijela i matematike ili prirodnih zakona.

Crtež „Vitruvijev čovjek" ostaje izvanredan primjer da Vincijeva genija i njegove sposobnosti da poveže umjetnost, nauku i matematiku. Ovaj je crtež postao idealom renesanse i simbolom ljudske savršenosti i harmonije (Bagni, DAmore, 2006).

Slika 15. „Vitruvijev čovjek“

Izvor:https://en.wikipedia.org/wiki/Vitruvian_Man#/media/File:Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg

5. Crtež u suvremenoj umjetnosti

Suvremena umjetnost obuhvaća širok spektar stilova, tehnika i pristupa umjetnosti, uključujući i različite načine izražavanja crtežom. Suvremeni crteži često istražuju nove ideje, koncepte i forme izražavanja. Evo nekoliko značajnih aspekata i pristupa crtežu u suvremenoj umjetnosti:

1. **Ekspresivni crtež:** Suvremeni umjetnici često koriste crtež kao sredstvo za izražavanje svojih emocija, stavova i osobnih iskustava. Ovi crteži mogu biti apstraktni, emotivni i spontani.
2. **Konceptualni crtež:** Konceptualni umjetnici koriste crtež kao način izražavanja svojih ideja i koncepta. Ovi crteži često imaju duboke filozofske ili društvene poruke.
3. **Digitalni crtež:** Zbog razvoja digitalnih tehnologija mnogi suvremeni umjetnici koriste digitalne alate za crtanje i stvaranje umjetničkih djela. Digitalni crtež omogućava eksperimentiranje bojama, teksturama i efektima.
4. **Apstraktan crtež:** Apstraktni crteži u suvremenoj umjetnosti često istražuju forme, linije, boje i kompoziciju, ponekad bez prepoznatljive ili lako prepoznate reprezentacije stvarnog svijeta.
5. **Narativni crtež:** Neke suvremene umjetnice i suvremeni umjetnici koriste crtež kako bi ispričali priče ili razvili narative. Ovi crteži mogu biti dijelovi većih serija ili stripova.
6. **Kombinacija medija:** Suvremeni crteži često kombiniraju crteže s drugim medijima kao što su fotografija, kolaž, video i performans, stvarajući složene i interdisciplinarne umjetničke radove.
7. **Društveni crtež:** Neki umjetnici koriste crtež kako bi istražili društvene, političke i ekonomske teme. Njihovi crteži mogu poticati na razmišljanje o aktualnim problemima i izazovima.

Važno je napomenuti da suvremena umjetnost često promovira eksperimentiranje i slobodu izražavanja, što znači da umjetnici mogu koristiti crtež na različite načine kako bi izrazili svoje ideje i stvarali jedinstvena umjetnička djela.

Kada se govori o suvremenoj umjetnosti, neizostavno je ime Jean-Michael Basquiat. Naime, Basquiatovi crteži proizvodili su se u brojnim medijima i to najčešće tintom, olovkom, flomasterom i uljnim štapićem. Basquiat je crtao po različitim površinama od primjerice vrata, odjeće, zidova pa čak do kapa. U svojoj kratkoj karijeri izradio je oko 1 500 crteža. Što se tiče njegovih najranijih crteža, navedeni su bili puni ljudskih likova. U početku su ti ljudski likovi imali kutijasti torzo, a potom je isti postajao zakrivljenijim. Isto tako, u svojim se crtežima vrlo često koncentrirao na ljudsku glavu.

Slika 16. Djelo Jeana-Michaela Basquiata

Izvor: <https://www.newbondstreetpawnbrokers.com/hr/uncategorized-hr/top-10-najpoznatijih-i-najskupljih-slika-i-umjetnosti-jean-michela-basquiata-od-2022/>

Godine 1982. Basquiat je nacrtao desetke šarenih glava koje su imale ispupčene oči i ogromna usta u kojima se uobičajeno mogao vidjeti veliki broj zubi. Isto tako jedno od njegovih temeljnih obilježja „glave“ bile su inspirirane dječjom umjetnošću, afričkim maskama kao i Picassom.

Godine 1983. integrirao je i riječ u svoje crteže, a naročito u Daros Suite, odnosno seriju od 32 crteža. Riječi koje je koristio unutar svojih crteža uključivale su, primjerice, nasumična imena i različite izraze, kao što su popisi stvari, različite izreke, ponavljanje riječi i slično. Vrlo često bi crteže prekrizao oznakom X ili crtom.

Basquiatovi su radovi kompleksni i često provociraju razmišljanje o društvenim, političkim i rasnim pitanjima. Njegova umjetnost ostavlja duboki trag i nastavlja inspirirati umjetnike i publiku širom svijeta.

6. Likovno stvaralaštvo

Čovjek se od pamtivijeka bavio različitim oblicima likovnog stvaralaštva. Na navedenu su ga stavku poticali različiti motivi - od magijskih, religijskih pa sve do osobnih psiholoških ili estetskih. Neovisno s kojeg se gledišta promatra, samo bavljenje likovnošću imalo je oduvijek vrlo pozitivan utjecaj na ljude (Šarančić, 2013).

Kada se govori o likovnom stvaralaštvu, tumači se kako navedeni čine dio čovjekova života i to kroz cjelokupnu povijest. Ako se usmjeri prema teorijskim značajkama, tada je moguće uvidjeti kako je područje kreativnosti i područje svrhe bavljenja umjetnošću područje proučavanja brojnih autora. Naime, likovna kultura i stvaralaštvo predstavljaju aktivnost koja ima pozitivan utjecaj na dobrobit čovjeka. Može se reći kako likovnu kulturu tako čine likovna pismenost, likovna kultura i kreativnost (Šaraničić, 2014).

Likovno stvaralaštvo obuhvaća vrlo širok spektar različitih kreativnih aktivnosti koje se bave područjem vizualnog umjetničkog izraza. Ovdje su uključene različite umjetničke forme poput, primjerice, slikarstva, crtanja, skulpture, grafika, dizajna, fotografija i slično. Navedena se stvaralačka djelatnost temelji na vizualnom jeziku prilikom čega se koriste različiti likovni elementi poput, primjerice, linije, boje, oblika, prostora i tona, a sve kako bi došlo do prenošenja umjetnikove vizije, njegovih osjećaja i njegove poruke.

Tumači se da likovno stvaralaštvo zapravo može predstavljati osobni izraz samog umjetnika, tj. svojevrsnu refleksiju društva, prikaz prirode ili pak samo eksperimentiranje oblikom i bojom. Isto tako, likovno stvaralaštvo može biti i medij namijenjen za izražavanje identiteta, konkretnih ideja, vrijednosti i kritike. Tehnološkim se napretkom likovno stvaralaštvo proširilo i na digitalne medije kao što je, primjerice, digitalno slikarstvo, digitalna skulptura ili područje interaktivnih umjetnosti.

Ova umjetnička praksa uvelike doprinosi kulturnoj baštini, čime se kreiraju nove perspektive i inspiracije koje povezuju ljude diljem svijeta. Isto tako, likovno stvaralaštvo ima vrlo bitnu ulogu u području očuvanja povijesti, čime se obogaćuju kulturne raznolikosti i oblikuje umjetnička budućnost.

Promatrajući teorijske značajke, uviđa se da je područje kreativnosti područje bavljenja svrhom umjetnosti. Likovna kultura i stvaralaštvo predstavljaju aktivnost koja ima iznimno pozitivan utjecaj na dobrobit čovjeka, kao i djeteta.

Svijet dječjeg likovnog stvaralaštva svijet je koji predstavlja vrlo široko i vrlo fascinantno područje, odnosno konkretno područje koje označava zanimljiv skup onoga što je neočekivano i onoga što je nepredvidljivo. U svojoj je biti ovaj svijet zanimljiv i vrlo poseban način na koji djeca stvaraju od svoje najranije dobi. Isto tako, djeca stvaraju pomoću svoje autentičnosti i samim time nadmašuju sva očekivanja. Prema navedenom, likovna umjetnost predstavlja područje umjetnosti koje je samo po sebi takvo da pruža konkretnu dozu otvorenosti djetetova pristupa. Dječji su crteži stoga jedan od najjednostavnijih prikaza dječjeg izražavanja (Škrbina, 2013: 71). Likovni jezik predstavlja poseban način komunikacije i oblikovanja koji nastaje spontanom interakcijom djetetova unutrašnjeg svijeta (Belemarić, 1987). Crtanje, slikanje, kao i modeliranje potiče korištenje desne polutke mozga, čime se doprinosi emocionalnom i infinitivnom izražavanju (Vidović, 2015).

Isto tako, unutar likovnog stvaralaštva ne postoje formule, tj. nema točnih rezultata. Likovna umjetnost zapravo pomaže djetetu da izrazi sve ono što želi bez ikakvih dodatnih ograničenja. Isto tako, tumači se kako je umjetničko djelo zapravo posebna reprodukcija onoga što je na prethodni način stečeno, odnosno prethodno stečenih vještina i određenog iskustva, no jednako tako i osobnosti pojedinca. Umjetničko je djelo tako rezultat činjenica i različitih aktivnosti. Ono ne nastaje slučajno, nego se radi o vrlo specifičnom rezultatu dječje osobnosti, kreativnosti i mašte (Lončarić, 2015).

Stvaralaštvo je tako spontani put na kojemu se na početku ne može zapravo znati gdje će konkretno dospjeti, stoga u tom procesu nije primarno da se stigne ostvariti neki zadani cilj s obzirom na to da je konkretno rezultat onaj koji je u ovisnosti o samoj spontanosti i o neočekivanosti primjene određenog zadanog pravca (Šimarak-Balić i sur., 2011).

6.1. Razvoj likovnog stvaralaštva

Razvoj likovnog stvaralaštva zahtijeva konkretnu posvećenost, praksu i otvorenost prema području istraživanja različitih tehnika, stilova i inspiracije. U nastavku je prikaz nekoliko temeljnih koraka u procesu razvoja likovnog stvaralaštva:

- proučavanje osnova: potrebno je naučiti osnovne likovne elemente poput, primjerice, linije, boje, oblika, određene teksture, prostora i tona. Samo razumijevanje na koji način ovi elementi rade zajedno zapravo omogućuje da se grade potrebne umjetničke kompozicije,
- istraživanje različitih tehnika: potrebno je usmjeravati se prema korištenju različitih pristupa i tehnika. Ovdje se misli na tehnike kao što su olovka, ugljen, tuš, pasteli, akril, kolaž i slično. Svaka od navedenih tehnika ima svoje posebne karakteristike koje pomažu da se razvije raznolikost u stvaralaštvu,
- redovita praksa: praksa je ključ u svakoj vještini, pa tako i u likovnom stvaralaštvu. Razvijanje vještine rukovanja alatima i gradnja samopouzdanja pomaže pri usvajanju novih vještina,
- nadahnuće iz drugih umjetnika: proučavanje radova drugih poznatih umjetnika i različitih stilova pomaže pri uvidu u raznolikost likovnog stvaralaštva. Navedena stavka jednako tako može pomoći pri pronalasku osobnog stila,
- eksperimentiranje: nema potrebe bojati se eksperimentirati s različitim tehnikama, stilovima i pristupima. To govori da u pojedinim slučajevima najneobičnije kombinacije u konačnici rezultiraju zapravo najzanimljivijim rezultatima,
- dobivanje povratnih informacija: potrebno je tražiti povratne informacije od drugih umjetnika ili mentora. Samim time tumači se kako konstruktivna kritika pomaže u prepoznavanju snaga i identifikaciji područja koja se mogu poboljšati,
- izražavanje osobnih priča i emocija: likovno stvaralaštvo predstavlja odličan alat za izražavanje unutarnjih emocija, priča te doživljaja,
- nikad ne treba prestati učiti: umjetnost je beskrajno polje za učenje i samim time jasno je kako uvijek postoje nove teorije, tehnike i ideje koje se mogu istražiti kako bi se moglo nadograditi umjetničko stvaralaštvo.

6.2. Dobrobit likovnog stvaralaštva

Likovno stvaralaštvo kao takvo nosi brojne dobrobiti kako za umjetnike jednako tako i za kreatore, odnosno za sve ljude koji su uključeni u navedeni proces promatranja i razumijevanja umjetničkog djeca. U nastavku je prikazano nekoliko temeljnih dobrobiti likovnog stvaralaštva:

- izražavanje emocija: likovno stvaralaštvo omogućuje umjetnicima kreativno izražavanje emocija, misli i osjećaja. Ova stavka tako može poslužiti kao određeni terapijski izlaz za suočavanje s emocionalnim izazovima,
- stvaranje vizualne komunikacije: umjetnici upotrebljavaju likovne elemente kako bi mogli prenijeti određene poruke, priče, pa čak i koncepte na vizualnoj razini, čime se često dopušta dublje razumijevanje,
- razvoj kreativnosti: likovno stvaralaštvo potiče kreativno razmišljanje, potiče inovativnost i sposobnost koja se odnosi na rješavanje problema na nekonvencionalan način,
- poboljšavanje koncentracije: proces crtanja ili slikanja proces je koji zahtijeva koncentraciju i prisutnost uma, čime se poboljšavaju pažnja i fokus,
- smanjenje stresa: uključivanje u umjetnički proces gdje je prisutan umirujući i opuštajući učinak,
- razvoj motoričke vještine: preciznost koja je potrebna za crtanje pomaže pri razvoju fine motorike i koordinacije ruku o očiju,
- samopouzdanje i samoprihvatanje: postizanje uspjeha u likovnom stvaralaštvu pomaže pri poduzimanju samopouzdanja i doprinosi osjećaju postignuća,
- razvoj opažanja: poticanje detaljnog promatranja svijeta oko sebe i razvoja vizualne osjetljivosti,
- poticanje maštovitosti: kreacija vlastitih svjetova, likova i priča potiče maštovitost i fantaziju,
- obogaćivanje kulturne raznolikosti: održavanje kulture, identiteta i iskustva umjetnika,
- povezivanje s drugima: umjetničke izložbe i druženja pružaju priliku za povezivanje s drugim umjetnicima i entuzijastima,
- neprestano učenje: kontinuiran proces učenja i razvoja.

Vidljivo je kako likovno stvaralaštvo donosi brojne prednosti pa je zbog toga nužno poticati djecu od najranijih dana da se likovno izražavaju. Likovno stvaralaštvo potiče samopouzdanje koje proizlazi iz pozitivnih potvrda o svome vlastitom postignuću (Šarančić, 2013). Isto tako, likovno stvaralaštvo pozitivno doprinosi samopoštovanju, razvoju osobnih kvaliteta, preuzimanju odgovornosti, povećanju marljivosti i brojnih drugih kompetencija (Herceg i sur., 2010). Isto tako, dolazi do bolje komunikacije s obzirom na to da se upotrebljava vizualna i nevizualna komunikacija koja pomaže potaknuti djetetu kreativnosti i tako iskazati emocije rječnikom (Bilić i sur., 2012). Zahvaljujući likovnom sadržaju djeca se osposobljavaju za čuvanje, prijenos i korištenje znanja (Kuščević, 2015). Djeca se likovno izražavaju kako bi prikazala ono što ih zanima i što pobuđuje interes u njima (Grgurić i Jakubin, 1996).

Na kraju je vrlo bitno istaknuti da umjetnost nudi brojne mogućnosti, nudi da se kreira nešto što je novo i nešto što je lijepo, a ono najbitnije je čovjekov unutrašnji osjećaj zadovoljstva i vlastite snage (Cohen, 2006).

7. Zaključak

Svježina i autentičnost koju konkretno crtež ostvaruje preko akcije umjetnika stavlja navedenog na prvo mjesto kada je u pitanju područje razmatranja umjetničkog procesa. Samo izražajno sredstvo, odnosno najprisutniji likovni element crteža upravo je crta, ali ujedno se naglašava kako su ploha i ton, koje crtačko sredstvo ostavlja na crtačkoj podlozi, jednako važni. Isto tako, karakter crte osim o odabranom sredstvu ovisi i o rukopisu crtača koji povlači navedene. U radu s djecom predškolske dobi crtačke tehnike djeca koriste svakodnevno i ostvaruju radove neodoljive ekspresije. Korištenje crtačkih tehnika u radu s predškolskom djecom ima brojne prednosti i pozitivne efekte na fizički, emocionalni i kognitivni razvoj djeteta. Djeca razvijaju finu motoriku, crtež im omogućava da izraze svoje kreativne ideje i emocije (to je posebno važno jer djeca još nisu sposobna verbalno izraziti svoje emocije i misli), razvijaju vizualnu percepciju, jezične vještine, koncentraciju; crtanje im pomaže u svladavanju frustracija, pridonosi im osjećaju samopouzdanja, osjećaju ponosa i potiče kreativno razmišljanje i sposobnost rješavanja problema.

Učenje crtačkih tehnika u predškolskom uzrastu može biti zabavno i stimulativno iskustvo koje podržava sveukupni razvoj djece. Osim toga, crtanje omogućava djeci da izraze sebe, da razvijaju svoju kreativnost i izgrade ključne vještine koje će im koristiti u budućnosti.

8. Literatura

1. Balić-Šimrak, A. (2011). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16 (62- 63): 28.
2. Belemarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga
3. Bilić, V., Balić-Šimarak, A., Kiseljak, V. (2012). Nevizualni poticaji za dječje likovno izražavanje i razvoj emocionalne pismenosti. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. 18(68): 2-5.
4. Bodulić, V. (21092). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga
5. Cohen, G.D. (2006). Research on creativity and aging: The positive impact of art on health and illness. *American society on aging: Generation*, 30(1), 7-15
6. Despoit, N. (1966). *Svjetlo i sjena*. Zagreb: Tehnička knjiga
7. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa
8. Herceg, L. V.; Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa d. d.
9. Himelrajh, V. (1959). *Rad na likovnom odgoju djece*. Osijek: Pedagoški centar u Osijeku
10. Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike*. Zagreb: Educa
11. Kušćević, D.(2015). *Kultura baština – poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt)*, Školski vjesnik : časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu, 64(3)
12. Landrus, M. (2009). *Blaga Leonarda da Vincija*, Zagreb: Profili multimedija
13. Peić, M. (1990). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga
14. Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno-umjetničko djelo : metodički pristupi likovno-umjetničkom djelu s djecom vrtićke i školske dobi*. Zagreb: Alfa
15. Šarančić, S. (2014.). *Dobrobiti likovnog stvaralaštva. Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 154 (1-2): 91-104.
16. Škrbina, D. (2013). *Art terapija i kreativnost*. Zagreb: Veble commerce
17. Tanay, E. R. (1990). *Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
18. Vidović, V. (2015). *Dječji crtež kao komunikacijsko sredstvo djeteta i odraslog*. *Dijete, vrtić, obitelj*. 79: 22-23.

Sažetak

Likovno stvaralaštvo kao takvo obuhvaća vrlo širok spektar različitih kreativnih aktivnosti koje se bave područjem vizualnog umjetničkog izraza. Ovdje su stoga uključene različite umjetničke forme poput, primjerice, slikarstva, crtanja, skulpture, grafika, dizajna, fotografija i slično. Već od rođenja čovjek uživa u području likovnog izražavanja. Od najranije dobi susreće se s različitim likovnom tehnikama i materijalima. Djeca se najčešće izražavaju upravo crtežom koristeći različite mokre i suhe tehnike. Crtež stoga predstavlja poseban grafički prikaz određenog oblika na nekoj površini, odnosno kao slika predmeta ili pak pojava koja je napravljena pomoću određenog crtačkog materijala ili pak drugog pribora. Isto tako, unutar likovnog stvaralaštva ne postoje formule, tj. nema točnih rezultata. Likovna umjetnost zapravo pomaže djetetu da izrazi sve ono što želi bez ikakvih dodatnih ograničenja. Iz navedenog razloga jasno je kako je djecu od najranije dobi potrebno usmjeravati prema likovnom izražavanju i prema usvajanju određenih likovnih vještina s obzirom na to da na ovaj način dolazi do ostvarenja brojnih dobrobiti poput, primjerice, izražavanja emocija, razvoja kreativnosti, smanjenja stresa, obogaćivanja kulturne raznolikosti i ostalog.

Ključne riječi: likovno stvaralaštvo, crtež, crtačke tehnike

Abstract

Fine art as such encompasses a very wide spectrum of different creative activities that as such deal with the field of visual artistic expression. Various art forms are therefore included here, such as painting, drawing, sculpture, graphics, design, photography and the like. From birth, man enjoys the field of artistic expression. From an early age, he encountered different art techniques and materials. Children express themselves most often by drawing using different wet and dry techniques. A drawing therefore represents a special graphic representation of a certain shape on a surface, i.e. as a picture of an object or phenomenon that was made using a certain drawing material or other accessories. Likewise, there are no formulas within art, i.e. there are no exact results. Fine art actually helps the child to express everything he wants without any additional restrictions. For the above reason, it is clear that it is necessary to guide children from an early age towards artistic expression and the adoption of certain artistic skills, considering that in this way numerous benefits are achieved, such as for example expressing emotions, developing creativity, reducing stress, enriching cultural diversity and others.

Keywords: art, drawing, drawing techniques

9. POPIS SLIKA

Slika 1. La linea: lik načinjen obrisnom linijom.....	4
Slika 2. P. Picasso: Crtež načinjen strukturalnim crtama.....	4
Slika 3. H. Šercar: teksturirani crtež.....	5
Slika 4. Michelangelo Buonarotti: „Robovi”.....	5
Slika 5. Aleksandar Rodčenko: „Ulica”.....	6
Slika 6. Camille Pissarro: „Sajam svinja”, 1886.....	7
Slika 7. Joan Miro: „Slobodni oblici na plohi“.....	8
Slika 8. Boja.....	9
Slika 9. Jean-Auguste-Dominique Ingres – crtež okovkom.....	11
Slika 10. Način rada s ugljenom.....	13
Slika 11. Crtež flomasterom – Čipka.....	15
Slika 12. Rembrandt Harmenzs van Rijn: „Juditin sluga stavlja Holofernovu glavu u vreću”, oko 1632-34., tuš–pero.....	16
Slika 13. Vincent Van Gogh: „Čempresi u zvjezdanoj noći”, 1889. – tuš-drvce.....	17
Slika 14. Pejzaž doline Arno.....	18
Slika 15. Vitruvijev čovjek.....	20
Slika 16. Djelo Jeana-Michaela Besquita.....	22

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja PETRA LEKŠIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također, izjavljujem da ni jedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 21.rujna 2023.

Potpis

Petra Lekšić

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA
U SPLITU**

Student/Studentica:	Petra Lekšić
Naslov rada:	Crtačke tehnike
Znanstveno područje:	Društvene znanosti
Znanstveno polje:	Odgojne znanosti
Vrsta rada:	Diplomski rad
Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):	Izv.prof.art. Tatjana Ravlić
Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):	-
Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):	1.Izv.prof.dr.sc. Marija Brajčić 2.Izv.prof.art. Tatjana Ravlić 3.Doc.dr.sc. Dubravka Kušćević

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Potpis
Petra Lekšić